

Pretexte pentru lectură

Volum omagial: Margareta Gyurcsik

de Georgiana BADEA

Se împlinesc trei decenii de la crearea centrului de studii francofone, tot atât, aproape, de la inițierea colocviului anual, consacrat francofoniei și 27 de ani de la apariția primului număr al revistei *Dialogues francophones*. Despre originea acestor tradiții tinere și încă vii, despre meandrele instituționale, editoriale ori redacționale, nu veți citi în acest volum. Nici despre metamorfoza principiilor și a axelor de cercetare de început. Însă fără inițiativele doamnei profesor Margareta Gyurcsik, astăzi nu am putea vorbi despre volumul *Une Roumaine au Pays de la Francophonie*.

Acest volum omagial¹ este realizat la invitația și prin efortul fostelor studente ale doamnei profesor Margareta Gyurcsik și al colegelor mele: Neli Ileana Eiben și Andreea Gheorghiu. Sunt multe de spus despre volum și despre cariera excepțională a doamnei profesor. Voi încerca să îmbin cauzalitatea și efectul, încercând să prezint impresii de lectură loială, pe cât mi-e posibil, ținând cont de tematica variată.

Coordonatoarele volumului au reunit, așa putea spune, o suită de acțiuni împlinite (Arpad Vigh, *muthos, mythe, mit*), 26 de texte semnate de autori din diverse azimuturi francofone. După partea introductivă, care conține evocări, în siajul francofoniei și francolatriciei secolelor trecute (observate de Elena Ghiță în textul Domniei Sale), aceste contribuții relevă notorietatea Margaretei Gyurcsik, figură

tutelară a francofoniei, nu doar în România și nu doar din 1993 (anul aderării la Organizația Internațională a Francofoniei - OIF). Incontestabil, vorbim despre o promotoare a francofoniei. Iar secțiunile care alcătuiesc volumul sunt concepute pentru a surprinde câteva aspecte proteiforme ale lucrărilor de referință și activității desfășurate de Margareta Gyurcsik: profesor universitar (încep astfel, întrucât în această calitate am întâlnit-o întâi și-ntâi, mi-a îndrumat primele cercetări și primii pași în parcursul profesional), scriitoare, cercetătoare, critic literar și prolifică traducătoare. Varietatea de gen și de stil a textelor reunite în volum reflectă, așadar, 1) punctele de incidență pe care cărțile de autor, studiile, conferințele și traducerile doamnei profesor îl au cu literatura franceză și francofonă generală (Sanda Bădescu și Proust, Mariana Ionescu și Artaud, Brulotte și Roland Barthes,

UNE ROUMAINE
AU PAYS DE LA
FRANCOPHONIE
Mélanges en l'honneur de la professeure
MARGARETA GYURCSIK

EU
editura universității de vest

¹ *Une Roumaine au Pays de la Francophonie: Margareta Gyurcsik, Neli Ileana Eiben și Andreea Gheorghiu (coord.)*,

Timișoara, editura Universității de Vest, 2023, ISBN: 9789731259512, 347 p

Peter Klaus și francofonia literară), dar și cu literaturile francofone specifice unei arii geografice, cu așa-zisele literaturi schizofrenice din Canada francofonă (Peter Kirsch) ori contradicțiile literaturii francofone în Belgia postbelică (Quaghebeur) sau ipostaze ale francofoniei feminine române (Neli Eiben).

Insularitatea și arhipelagurile francofone se regăsesc și în convorbirile dintre Jenő Farka și Dumitru Țepeneag, în traduceri inedite (Maria Țenchea, AGh, GB, R. Malița) și fragmente inedite din romane aflate încă în atelierele de creație ale scriitorilor. Diversitatea contribuțiilor configurează și cartografiază parțial ecoul scrierilor semnate de doamna profesor, ecou care depășește, cu mult și firesc, frontierele delimitate de copertele acestui volum. Margareta Gyurcsik însăși transgresează frontierele livrești și concret-spațiale, continuă să fie o călăuză – un cicerone, un ghid – pentru noi și noi generații de studenți, de profesori de limbă și literatură franceză, pe care direct sau prin intermediar îi însuflețește să cunoască potecile istoric bătătorite de alții, să desprindă lecțiile care sunt de învățat și, astfel, ulterior, să își croiască propriul drum (fără să dețină altă proprietate, în materie de *drum*, decât intelectuală).

Interesul Margaretei Gyurcsik pentru literatura medievală, clasică, pentru scrierile neoclasiche, scriitura fragmentară, post-modernă și abordarea literaturii prin prisma teoriilor literaturii din Europa, nu doar din Franța, se conjugă în texte care migrează de la un curent la altul (structuralism, postmodernism), de la o disciplină la alta – critică, metaliteratură, sociologia literaturii, lectura contextuală și lectura lucid plurală, cel puțin ternară, în care cititorul este invitat să pătrundă într-un participativ univers literar care îl solicită „să-și pună meningele la contribuție” (D. Țepeneag). Aceste preocupări sunt oglindite de contribuții omagiale care fie aduc în atenția cititorilor scriitori minori sau doar insuficient cunoscuți (Georges Freris despre André Kedros).

În orice caz, în culisele fiecărei contribuții se află o poveste. Povestea întâlnirii dintre semnatar și Margareta Gyurcsik. Aceste povești ar/vor putea cataliza un alt volum: Margareta Gyurcsik, confrăți, discipoli și, poate, de ce nu?, epigoni (conotație pozitivă, continuatori). Prin citirea acestui volum, apărut grație strădaniilor Andreei Gheorghiu și Ilenei Eiben, fiecare cititor contribuie la omagierea doamnei profesor Margareta Gyurcsik.

Istorie constituțională ungară

de Amelia TOTH

Cartea *A History Of The Hungarian Constitution - Law, Government and Political Culture in Central Europe* (O istorie a Constituției Ungare - Drept, Administrație și Cultură Politică în Europa Centrală), apărută pentru prima dată în 2018 este de fapt o colecție de studii ce analizează istoria ideii de constituție de-a lungul celor 1000 de ani de când structura politică, numită pe atunci Regatul Ungariei, a fost întemeiată. Până în noiembrie 2022, data la care autorul a efectuat această recenzie, nu a apărut o traducere în română a lucrării.

Această lucrare a apărut pe fundalul frământărilor politice din Ungaria declanșate în urma schimbării Constituției ungare din 2012. Această modificare a fost întâmpinată cu jubilație, pe de o parte, și vitriol, pe

de altă parte. Un punct controversat Constituției, celebrat de partidul conservator a lui Orban și denunțat de opoziția liberală, este faptul că noua Constituție pretinde să restabilească continuitatea cu ceea ce a fost descris drept „constituția istorică”

a Ungariei (Történeti Alkotmány). Această referire la constituția istorică a Ungariei a animat spațiul academic și nu numai, ducând la apariția unor studii care dezbat această continuitate.

Însă acest studiu nu prezintă un interes doar din prisma satisfacerii unei curiozități privind turbulențele politice ale Ungariei, ci este de interes și pentru a studia istoria ideii de lege fundamentală și apariția Constituțiilor ungare. Această lucrare se adresează atât unui public inițiat în problematica abordată, cât și cititorului neinițiat, dar pasionat de istoria și fenomenul constituțional din Ungaria. Scopul acestei lucrări este încercarea de a demonstra faptul că evoluția legii fundamentale, a istoriei constituționale a Ungariei, nu poate fi separată de dezvoltarea țării.

Volumul este editat de Ferenc Hörcher și Thomas Lorman. Primul este directorul Institutului de Filosofie de la Academia Maghiară de Științe și profesor la Universitatea Catholică Pazmany Peter, fiind cunoscut pentru mai multe articole și capitole în cărți de specialitate care vizează istoria și prezentul constituției Ungariei. Thomas Lorman este lector la Școala de slavonă și Studii est-europene (SSEES), University College London (UCL) și redactor al jurnalului *Europa Centrală*.

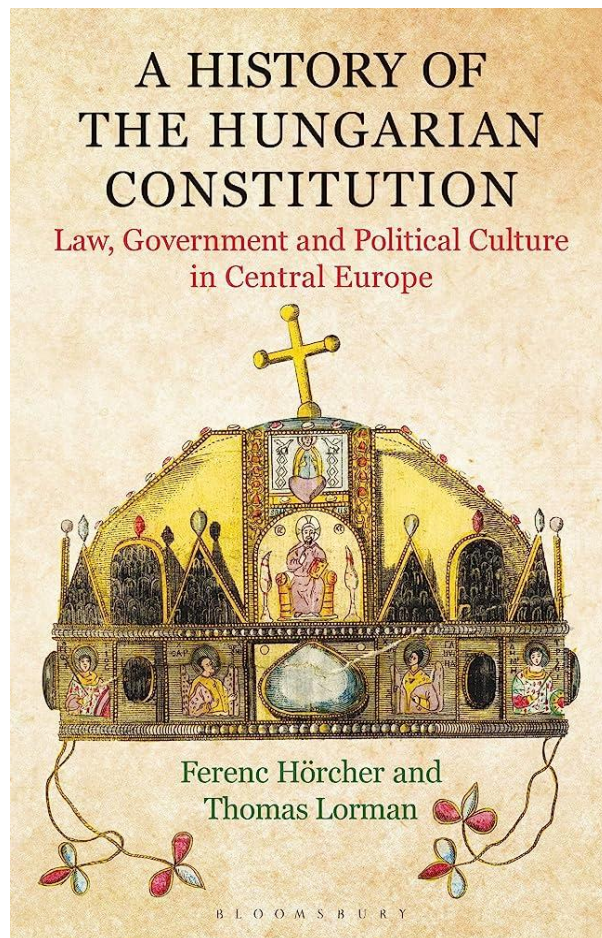
Printre colaboratorii la acest volum se numără: Philip Barker, Andras Cieger, (cercetător senior la Centrul pentru Științe Umaniste, Institutul de Istorie din cadrul Academiei Maghiare de Științe), Balasz Fekete, Martyn Rady, (profesor de istorie a Europei Centrale la University College London și editor general al revistei „Slavonic and East”), Istvan M. Szijarto și în sfârșit Istavn Szabo (profesor de istorie la Departamentul de istorie juridică din cadrul Universității Catolice Pazmann Peter).

Expertiza fiecăruia dintre autori se evidențiază în capitolele dedicate tematicii abordate. Cartea este prima de felul ei disponibilă în limba engleză și accesibilă unui public larg. Multe alte lucrări științifice abordează marginal unele subiecte, cum ar fi cartea *A History Of The Hungarian Constitution*, sau *Customary Law in Hungary* de Martyn Rady, autor colaborator și în studiul de față (ce urmărește evoluția dreptului

cutumiar în Ungaria) sau *Hungary's Long Nineteenth Century* de Laszlo Peter. Elementul de noutate adus de acest volum este abordarea centrată pe evoluția legii fundamentale în spațiul Ungariei de azi.

Înșiși autorii expun în carte faptul că aceasta este prima lucrare în limba engleză care își ia în mod explicit drept misiune istoria constituției Ungariei, demonstrând astfel cât de puține lucrări au fost publicate pe această temă, fie în Ungaria, fie în străinătate.

Înainte de a trece la prezentarea conținutului studiului, este importantă o precizare: Din cauza amplitudinii operei și a concentrării de a urmări un subiect central, și anume evoluția ideii de constituție în istoria Ungariei, există unele subiecte cărora nu le-a fost acordată suficientă atenție. Acestea sunt: problema votului femeilor și reglementarea constituțională a altor situații ce țin

de problematica egalității de gen. Mai mult, nu au fost atent analizate unele perioade de tranziție și dezvoltare (cum ar fi 1944–45, 1956 și 1989), perioade care au primit deja oricum multă atenție în studiile efectuate atât pe plan intern în Ungaria cât și în mediul internațional.

În ceea ce privește conținutul propriu zis al lucrării, capitolele 2-9 sunt aranjate cronologic pentru a explora cu exactitate modul în care ideea unei constituții istorice a ajuns să evolueze și să transforme politica Ungariei pe o perioadă de șapte secole, de la perioada medievală timpurie până la mijlocul secolului al XX-lea, când instaurarea regimului comunist și promulgarea unei noi constituții codificate în 1949 a însemnat o ruptură completă de ceea ce a fost conceput ca tradiții constituționale. Capitolele 10 și 11 examinează dezbaterile conform cărora această

constituție istorică ar putea fi sau ar trebui restaurată.

Această carte se recomandă nu doar prin conținutul ei ce tratează problematica ideii de lege fundamentală a Ungariei, ci și prin includerea în limba engleză a unei selecții de legi și alte acte legislative esențiale ce marchează puncte cheie în istoria constituționalității maghiare (printre ele numărându-se Bula de aur a regelui Andrei al II-lea din 1222, Legile din Aprilie și Preambulul la Legea fundamentală din 2011). Prin aceste legi, cititorul se poate familiariza cu textele în sine și își poate forma propria sa opinie despre conținutul acestor legi și însemnătatea lor. Mai mult, aceste traduceri inedite pot fi folositoare și cititorilor care nu vizează neapărat problema legii fundamentale a Ungariei.

Istorie constituțională sovietică

De Bogdan CEBAN

Cartea „Конституция 1936 года. И массовая политическая культура сталинизма” (Constituția din 1936 și cultura politică de masă a stalinismului) scrisă de Olga Velikanova pune în lumină condițiile politice pentru introducerea libertăților democratice și reacțiile oamenilor la pasul promis spre reconciliere socială, liberalism și reforma electorală incluzivă. Autorul analizează în detaliu opinia publică în timpul discuției despre legea fundamentală, susținând concluziile sale inovatoare despre cultura politică sovietică a anilor 1930 cu dovezi din jurnale, scrisori private, memorii, precum și surse străine.

Autoarea acestei cercetări este Olga Velikanova, profesor de istorie rusă la Universitatea din North Texas (S.U.A.), autoarea a cinci monografii despre istoria sovietică timpurie. Una dintre ele, „Disappointed Dreamers: Soviet Society in the 1920s”, a fost publicată în 2017 de Political Encyclopedia. Lucrarea „Constituția din 1936 și cultura politică de masă a stalinismului” a fost publicată în limba engleză în 2019, iar în 2021, tradusă de autor, a apărut în librăriile din Rusia și restul țărilor post-sovietice.

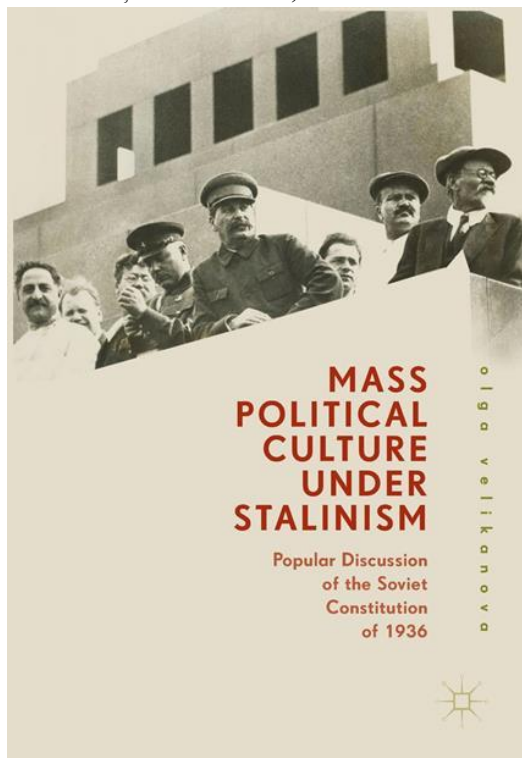
Subiectul Constituției din anul 1936, care mai este numită „Constituția socialismului învingător” este cercetat pe larg în istoriografia sovietică, post-sovietică și rusă. Spre

exemplu, aceasta a fost studiată de către istoricul Mihail Geller în cartea „Istoria Rusiei: 1917-1995”. Un alt istoric Serghei Lazarev a scris o monografie intitulată „Corelarea normelor Constituției URSS 1936”.

Olga Velikanova este arheolog. În vremea sovietică, în timpul săpăturilor din Iaroslavl, a găsit o comoară cu monede arabe din secolul al IX-lea - o descoperire valoroasă și rară, care a ajuns în cele din urmă la Muzeul Ermitage din Sankt Petersburg. Apoi s-a recalificat ca istoric și de la începutul anilor 1990 a plonjat în studiul arhivelor deschise atunci, aprofundând istoria Uniunii Sovietice din anii 1920-1930, devenită între timp principala sa

specialitate. După ce și-a susținut teza de doctorat la Sankt Petersburg în 1993, a plecat în străinătate - mai întâi în Europa, apoi în S.U.A.

Această carte este alcătuită din două părți aproape egale („Obiectivele revizuirii Constituției și discutarea sa la nivel național” și „Percepția oamenilor asupra Constituției”), împărțite în 11 capitole (plus o introducere și o concluzie). Introducerea oferă o

analiză a literaturii și a surselor cu privire la subiectul cercetat. Autoarea a folosit un număr considerabil de materiale de arhivă, dintre care a acordat o atenție deosebită scrisorilor către autorități, care reprezintă propuneri pentru un proiect de constituție primite de la indivizi, organizații și rapoarte de la N.K.V.D care analizau stările de spirit ale cetățenilor sovietici.

Olga Velikanova opinează că autorul ideii de reformă constituțională nu este Stalin, așa cum se credea în mod tradițional, ci secretarul Comitetului Executiv Central al U.R.S.S, Avel Yenukidze. Începând cu scrisoarea din 1933 a lui Yenukidze, Stalin a propus la începutul anului 1936 realizarea acestei reforme.

In prima parte, se susține că proiectul de Constituție, propus în iunie 1936 pentru dezbaterea publică, a fost neașteptat în multe dintre cele mai importante poziții ale sale. Declarând că U.R.S.S s-a angajat în construirea unei societăți socialiste, autorii proiectului (Bukharin este considerat principalul) propun eliminarea restricțiilor privind dreptul de vot (anterior, mulți reprezentanți ai fostelor moșii, proprietarii deposedați și alții au fost lipsiți de dreptul de vot) și introduc votul universal, votul secret, separarea puterilor, procesul deschis și dreptul aleșilor la protecție. În plus, Constituția a proclamat libertatea presei, întrunirea și inviolabilitatea persoanei, a domiciliului și a corespondenței. „Din cauza angajamentului anterior al bolșevicilor față de lupta de clasă, acest impuls democratic a fost o întorsătură neașteptată în linia oficială a partidului care a atras diverse comentarii în dezbaterea națională sancționată de stat”. Autoarea analizează valorile și convingerile politice exprimate în timpul campaniei de discuții și nu numai. În a doua parte, Velikanova susține că „preocuparea multor cetățeni cu privire la drepturile individuale și civile, funcționarea consiliilor, reforma și legalitatea electorală, precum și activitatea politică, vorbește în favoarea existenței elementelor liberale în masa sovietică cultural-politică”.

In ciuda volumului relativ modest, cartea este extrem de bogată în informații. Pe baza unor surse științifice solide, lucrarea prezentată arată clar și cuprinzător starea societății sovietice în ajunul adoptării constituției staliniste. Sunt date fragmente din scrisori și jurnale ale contemporanilor, citate din documente. Autorul încearcă să analizeze motivele adoptării unei constituții aparent democratice, care elimină formal segregarea de clasă cu instituția deposedaților, dar de facto nu schimbă nimic, deschizând calea terorii în masă de la sfârșitul anilor 30. Se arată că regimul post-revoluționar din Rusia a avut probleme serioase cu legitimitatea sa. A fost nevoie de un fel de mișcare externă pentru comunitatea internațională - pentru a propaga ideea că totul era bine și democratic în U.R.S.S.

Femei, religie și franciscani

De Larisa LOZEANU

Titlul lucrării recenzate este *FEMEI FRANCISCANE: IDENTITĂȚI FEMININE ȘI ÎN EVUL MEDIU ȘI NU NUMA*² și reprezintă o colecție de articole redactate de mai mulți autori, și publicată la Editura Institutului Franciscan de la Universitatea St. Bonaventure, New York. Lucrarea, aflată la prima ediție, a fost publicată în anul 2020, fiind rezultatul Conferinței cu aceeași temă, din 2016, care a avut loc în cadrul Institutului menționat.

Cartea are doi editori, Lezlie Knox și David B. Couturier, figuri americane de marcă în studierea istoriei Ordinului Franciscan. Lezlie Knox ocupă, actualmente, poziția de Director al Programului de Studii Medievale, din cadrul Universității Marquette, universitate iezuită din Milwaukee, Wisconsin, S.U.A. David B. Couturier este Directorul Editurii Institutului Franciscan de la Universitatea St. Bonaventure, New York și face parte din OFMCap.³ Coperta cărții conține titlul, numele celor doi editori și o imagine, care reprezintă o parte din vitraliul dedicat Elizabeth de Turingia, aflat în Biserica din Marburg, Germania. Volumul se încadrează în genul istoric și istoria religiilor, tratând cronologic modalitățile și luptele duse de femei pentru a reuși să-și însușească un stil de viață conform spiritului franciscan, începând cu secolul al XIII-lea și finalizând cu secolul al XIX-lea.

Temă lucrării are o importanță deosebită din două perspective. În primul rând, aduce în atenția cititorilor eforturile depuse de femei de-a lungul timpului pentru a dobândi libertatea de a se dedica laturii spirituale a vieții, într-o perioadă în care mentalul colectiv împingea partea feminină să-și întemeieze o familie, neținându-se cont de veleitățile și dorințele personale. În al doilea rând, se face lumină și se aduc în discuție exemple feminine, din afara spațiului european, care și-au urmat vocația. Abordarea unei teme care aduce în discuție femeia

în raport cu Divinitatea, într-o lume dominată de partea masculină, în general misogină la vremea respectivă, constituie tocmai originalitatea subiectului. Studiile regăsite în volumul de față se adresează studenților, profesorilor, cercetătorilor, dar, de asemenea, oricui este interesat și pasionat de subiectul în cauză. Limbajul folosit de autori este accesibil persoanelor vorbitoare de limba engleză.

Lucrarea este formată din *Introducere*, 14 articole și un ultim capitol, care conține biografia autorilor articolelor. *Introducere*, scrisă de Lezlie Knox, are ca punct de plecare o scurtă descriere a Mănăstirii Corpus Domini din Bologna, din dorința de a evidenția existența unui lăcaș de cult dedicat Ordinului Surorilor Clarise,⁴ exemplu pentru generațiile următoare de femei, care s-au aliniat ideilor spirituale promovate de franciscani. Prezintă, apoi, în linii mari, principalele idei pe care se axează articolele: eforturile făcute de femei în încercarea de a trăi conform normelor franciscane; izolarea de exterior și tăcerea, impuse în cadrul mănăstirilor și nu în ultimul rând, capacitatea de a transmite mai departe trăirile spirituale avute, folosind un limbaj accesibil tuturor, prin intermediul biografiilor, a autobiografiilor și chiar a poeziilor. Autoarea explică scopul Conferinței din 2016 de la New York, și anume sublinierea importanței aportului prezenței feminine în cadrul tradiției franciscane, rezultatul fiind prezentul volum.

² *Franciscan Women: Female Identities and religious culture, Medieval and beyond*. Traducerile îmi aparțin în totalitate, lucrarea nefiind tradusă în limba română.

³ Ordinul Fraților Minori Capucini, cea mai recentă ramură a Ordinului Franciscan, apărută în 1525.

⁴ Ordinul Surorilor Clarise a primit, din partea Bisericii Catolice, confirmarea regulii lor de viață, în anul 1253. A fost întemeiat de Sfântul Francisc de Assisi și de Sfânta Clara de Assisi, surorile din cadrul Ordinului adoptând stilul de viață franciscan.

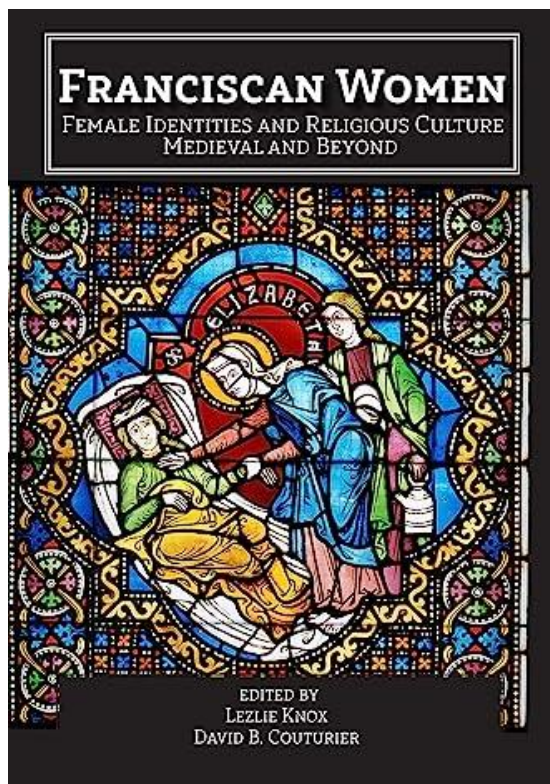
Primul capitol, *Femeile și moștenirea franciscană (secolele XIII-XV)*⁵, scris de Marco Bartoli,⁶ readuce în atenția cititorilor, contextul istoric al Europei sec. XIII-XV. Creșterea importanței localităților cu caracter urban și renunțarea folosirii limbii latine în timpul slujbelor au stat la baza evoluției rolului femeilor în societate, în general, și în viața spirituală, în particular. Pentru a-și întări afirmațiile, autorul oferă numeroase exemple de femei, care au preferat izolarea în mănăstiri, adoptând un stil de viață auster și plin de restricții, dar care, în timp, au început să așterne pe hârtie revelațiile pe care le

aveau (texte cu caracter spiritual și mistic) sau chiar să-și exprime în public ideile religioase, așa cum a fost cazul lui Na Prou Boneta, considerată eretică și arsă pe rug. Toate exemplele oferite de Marco Bartoli au o puternică legătură spirituală cu ideile de bază ale Ordinului Franciscan.

După cum povestesc femeile: *Sfânta Elisabeta a Ungariei, cele patru slujitoare și iconografia vitraliului Elisabeta (Biserica Elisabeta, Marburg, Germania)*⁷ este al doilea capitol, scris de Linda Burke⁸. Autoarea expune, într-o primă parte, viața Elisabetei, bazată pe *Dicta Quator Ancillarum*⁹ și apropierea Elisabetei de spiritualitatea franciscană și ajutorul acordat bolnavilor, săracilor și tuturor celor aflați în nevoie. A doua parte a articolului se concentrează pe prezentarea vitraliului Sfintei Elisabeta, aflat în Biserica Marburg din Germania. Vitraliul este prezentat detaliat, autoarea analizează cu precizie fiecare aspect regăsit, atât din punct de vedere laic, cât și religios¹⁰.

Al treilea capitol, *Amplasamente Feminine pentru Devoțiune în orașul medieval italian: Celula de acasă*¹¹ este scris de Ella Francesca Kilgallon¹² și reprezintă o incursiune în viețile unor femei din Italia medievală, care au reușit să-și creeze un spațiu privat, în interiorul caselor, în care puteau să-și exercite spiritualitatea și să trăiască viața conform doctrinei promovate de Sf. Francisc de Assisi. Prezintă, de asemenea, evoluția unor asemenea spații, de la stadiul de „celula de acasă” la nivelul de mănăstire, cum este cazul Mănăstirii Santa Maria della Rosa, din Viterbo, care a fost inițial locuința Sfintei Rosa.

Douceline de Digne și Isabela a Franței: *Formarea Identității Feminine Franciscane în Franța secolului al XIII-*

⁵ *Women and the Franciscan Legacy (thirteenth-fifteenth centuries)*.

⁶ Profesor de Studii Medievale la Universitatea LUMSA din Roma și profesor de Istorie al Ordinului Franciscan la Universitatea Pontificală Gregoriană, Roma.

⁷ *As Told by Women: St. Elizabeth of Hungary, Her Four Handmaids and The Iconography of Elizabeth Medallion Window (Elizabeth Church, Marburg, Germany)* – biserica a fost construită de Cavalerii Ordinului Teuton, în cinstea Elisabetei de Turingia, cunoscută și sub denumirea de Elisabeta a Ungariei.

⁸ Profesor de Limba Engleză, la Universitatea Elmhurst, Illinois și autoarea mai multor studii, printre care *The Franciscan Movement in Early Modern Art*.

⁹ *Spusele Celor Patru Slujitoare*, o colecție de texte scrise de slujnicele Elisabetei.

¹⁰ Fiecare porțiune din vitraliu este fotografiată. În varianta cărții online, imaginile mărite nu sunt foarte clare.

¹¹ *Female Sites of Devotion in Italian Medieval City: The Domestic Cell*

¹² Curator la Muzeul Victoria și Albert din Londra.

lea¹³, al patrulea capitol al volumului, scris de Sean L. Field¹⁴, începe cu o scurtă istorie a Ordinului Franciscan și aduce în atenție eforturile femeilor de a-și găsi loc și de a trăi în mediul monahal, într-o perioadă în care partea feminină nu era încurajată să adopte o astfel de viață. Prezintă viața celor două femei care au introdus în Franța ideile franciscane și reușește să găsească asemănări de ordin spiritual și moral între cele două, chiar dacă Douceline era fiică de negustori din Provence, iar Isabela avea sânge regal.

Un Model pentru Vindecare Psihică: *Angela de Foligno și Exemple Actuale de Terapie Clinică*¹⁵, scris de Beth Toler¹⁶, dorește să demonstreze maniera în care ideile mistice, de vindecare și abundență prin credință în Dumnezeu, promovate de Sfânta Angela în secolul al XIV-lea, pot fi folosite și astăzi în tratarea pacienților care au nevoie de terapie. Studiul lui Toler se bazează pe interacțiunea directă cu pacienții și prin evoluția acestora, în urma introducerii în cadrul ședințelor de consiliere terapeutică, a ideilor Sfintei Angela.

Sancia, *Regină a Neapolelui și Sora în Ordinul Sfânta Clara: O Viață trăită între responsabilități seculare și dorință religioasă*¹⁷, capitol scris de Cristina Andenna¹⁸, prezintă viața Sancierii, care a fost împărțită între dorința de a se dedica vieții monahale și responsabilitățile pe care le avea datorită poziției privilegiate deținute. Autoarea descrie cu acuratețe sculptura existentă deasupra monumentului funerar al Sancierii, aflat la Mănăstirea Santa Maria della Croce din Napoli.

¹³ Douceline of Digne and Isabelle of France: *Forming Female Franciscan Identities in thirteenth-century France*.

¹⁴ Profesor de Istorie Medievală la Universitatea din Vermont, SUA.

¹⁵ A Model for Psychological Healing: St. Angela of Foligno and Contemporary Models of Clinical Counseling.

¹⁶ Profesor asociat de Terapie Clinică la Institutul Teologic Moravian, Pennsylvania, SUA.

¹⁷ Sancia, *Queen of Naples and Soror Clara: A Life lived between secular responsibilities and religious desire*

¹⁸ Cercetător și lector la Universitatea Tehnică din Dresda.

¹⁹ Teza sa de doctorat a cuprins cercetări despre viața lui Caterina Vigri. Cercetările ulterioare s-au axat pe viața femeilor în cadrul comunităților franciscane.

Kate E. Bush¹⁹, scrie articolul *De Sermo Naturale Competente: Cuvântul și femeile franciscane observante*²⁰, și aduce în vederea cititorului una dintre regulile impuse în mănăstirile de călugărițe, și anume păstrarea tăcerii. Pe lângă avantajele spirituale și revelatoare, care pot fi date de o asemenea regulă, Bush dă exemplul de călugărițe, care nu au renunțat la a se exprima liber: Caterina Vigri din Bologna este exemplul cel mai elocvent în acest sens.

Sfânta Maria Magdalena: *Identitate Franciscană în Piacenza secolului al XV-lea*²¹ este capitolul scris de Christina Bruno²² și are ca idee centrală lupta dusă de Ordinul Surorilor Clarise din Piacenza pentru a putea rămâne în izolare față de lumea din afara zidurilor mănăstirii. După cum bine punctează autoarea, ideile religioase ale vremii se află într-o oarecare antiteză: pe de o parte se regăsesc călugărițe care doresc să-și păstreze libertatea de a comunica cu exteriorul mănăstirii, iar pe de altă parte, există călugărițe care doresc o și mai mare izolare decât cea impusă, ambele curente existând în cadrul Ordinului Surorilor Clarise.

Titul celui de-al nouălea capitol se numește *Femei ale Credinței în Învier: Rolul Mariei Magdalena, Sfintei Ana, Iuditei și Esterei în Vita Christi a Isabelei de Villena (d.1490)*²³ și a fost scris de Steven J. McMichael²⁴. Autoarea explică istoricul Isabelei de Villena, punând accent pe înclinația către scris a Isabelei. Se face referire la exemplele feminine din Noul Testament, care au adoptat fără echivoc, credința în Învierul lui Hristos. Isabela folosește cele 4 femei

²⁰ *De Sermo Naturale Competente: Wordy Women of The Franciscan Observance*.

²¹ *Santa Maria Maddalena: Franciscan Legal Identity in fifteenth-century Piacenza*.

²² Director Asociaț al Centrului pentru Studii Medievale, de la Universitatea Fordham, NY, SUA.

²³ *Women of Resurrection Belief: The Role of Mary Magdalene, Saint Anne, Judit and Esther in The Vita Christi of Isabel Villena(d.1490)*. *Vita Christi* reprezintă culegerile de scrieri ale Isabelei de Villena, cu reflecții, având la bază viețile celor 4 femei menționate în titlu.

²⁴ Profesor Asociat la Universitatea de Teologie Sf.Thomas și membru în cadrul Ordinului Fraților Minori Conventuali.

ca pe un exemplu de bună practică pentru surorile din Ordinul Sfintei Clara.

Kevin Elphick²⁵ își intitulează îndrăzneț capitolul, creând o legătură între curajul protagonistei și traiul din sec. XV, încă potrivit vocilor feminine: *Măicuța Juana de la Cruz: Credincioasa fiică a Sfântului Francisc și sfântă patroană a incluziunii de gen*²⁶. Autorul face o incursiune în viața protagonistei, subliniind curajul de care dă dovadă aceasta în repetate rânduri: când Ioane D'Arc călătorește pentru a intra în mănăstire ori în timpul predicilor pe care le ținea, îmbrăcată în haine bărbătești, din cauza ideilor revoluționare împărtășite publicului larg.

Suflet și Spirit – mărturie a călugărițelor de la Santa Clara, în secolul al XVII-lea, *Trujillo, Peru*²⁷, a fost scris de Lourdes E. Blanco²⁸. În capitolul de față, autoarea prezintă studiul întreprins în legătură cu o acțiune a Inchiziției din secolul al XVII-lea, de la Mănăstirea Sfânta Clara din Trujillo, Peru. Cercetarea autoarei are ca punct de reper mărturiile a două călugărițe acuzate că ar fi fost eretice sau posedate, din cauza viziunilor pe care le-au avut: Ana Nunez și Luisa Benites și mărturia Preotului Francisco del Risco, exorcistul și confesorul celor două.

Florence Deacon²⁹ este autoarea capitolului *Femei Americane Franciscane și utopiile secolului al XIX-lea: imaginația profetică întâlnește biserica instituționalizată*³⁰. În acest articol se prezintă greutățile înfruntate de femeile franciscane din SUA, în vederea dobândirii unei anumite autonomii și încercările de înființare a unei congregații dependente direct de Vatican. Datorită autonomiei pe care o aveau și a faptului că se autogospodăreau, multe tinere femei, au preferat să intre în mănăstiri și să petreacă timp alături de persoane asemenea lor.

²⁵ Asociat al Surorilor Sfântului Francisc din Comunităților Neumann.

²⁶ *Mother Juana de la Cruz: Faithful Daughter of St. Francis and Patron Saint of Gender Inclusivity.*

²⁷ *Soul and Spirit as witnessed by the Nuns of Santa Clara in 17th-century, Trujillo, Peru.*

²⁸ Cercetător și scriitor independent. Alte scrieri: *Inchiziția pe teritoriul Americii Latine*

²⁹ Director al Congregației Surorile Sfântului Francisc de Assisi, NY, SUA.

Iubire Relațională”: valori franciscane aplicate la clinica Mayo³¹ este articolul scris de Amy Koehlinger³², în care trece în revistă istoria clinicii Mayo și a Spitalului Sfânta Maria, legătura cu Ordinul Surorilor Sfântului Francisc de Assisi și aportul adus în comunitate, prin munca de cercetare depusă și prin rezultatele notabile avute în tratarea diferitelor afecțiuni. Ideea pe care se axează tratamentele în clinica despre care se discută este că pacientul trebuie tratat ca un întreg, fiind necesară cultivarea unei relații bazate pe încredere reciprocă medic-pacient.

David B. Couturier, cel de-al doilea editor al volumului, încheie cu lucrarea *Femei Franciscane din Evul Mediu: o teologie a traumei și grației*³³. Pe baza articolelor anterioare, Couturier reflectează asupra vicisitudinilor cu care s-au confruntat femeile de-a lungul timpului, chiar și atunci când au dorit să-și dedice viața lui Dumnezeu. Traumele cu care s-au confruntat, au fost depășite cu grație, femeile reușind să găsească modalități mai mult sau mai puțin convenționale, pentru a-și duce viața pe care au ales-o, conform normelor franciscane: promovarea sărăciei, a umilinței și a iubirii aproapelui.

Studiile care se regăsesc în acest volum reprezintă un punct de plecare pentru cei care doresc să cerceteze amănunțit eforturile, compromisurile și piedicile avute de femeile din toate categoriile sociale, unite de același ideal comun, și anume o viață dedicată lui Dumnezeu, indiferent de metodele alese: izolare sau apropiere de lumea exterioară, respectarea jurământului tăcerii sau nu, exprimarea artistică prin poezie ori muzică.

³⁰ *American Franciscan Women and nineteenth-century utopias: prophetic imagination engages the Institutional Church.*

³¹ „Relational Love”: *Franciscan Values in practice and Mayo Clinic.*

³² Profesor Asociat la Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie, Universitatea de Stat din Oregon, SUA.

³³ *Franciscan Medieval Women: A Theology of Trauma and Grace.*

Bibliografia folosită de autori este cuprinzătoare, folosindu-se de surse arhivistice directe. Temele alese sunt de anvergură pentru cercetătorii interesați de perioada Evului Mediu, dar mai ales de istoria Ordinului Franciscan, care nu poate fi separată de istoria Ordinul Surorilor Clarise. Capitolele au fost structurate într-o manieră care să permită o bună înțelegere a contextului istoric. Un element de noutate sunt studiile care aduc la lumină aplicarea dogmelor franciscane în tratarea diverselor afecțiuni psihice. Cred că este un subiect care merită dezvoltat în viitor, mai ales că se apropie foarte mult de practicile budiste și tibetane de vindecare spirituală. Apropierea spirituală între acestea, dar aplicată diferit pe pacienți, în funcție

de credințele împământenite în mentalul colectiv, poate fi o altă temă de studiu în acest sens.

Absența unui studiu asupra vieții Sfintei Clara de Assisi, pionieră în adoptarea formei de viață franciscane, constituie un minus al acestui volum. De asemenea, calitatea fotografiilor, din cartea în format electronic, este slabă. Originalitatea lucrării constă în temele tratate și în reușita autorilor de a elucidă anumite elemente din viețile acestor femei, care au reprezentat exemple, la nivel spiritual, mistic și motivațional, pentru generațiile următoare. Pentru edițiile viitoare, consider că introducerea unor capitole care să trateze mai pe larg istoria Ordinului Franciscan și viața Sfintei Clara, sunt binevenite.

Panta Rhei!

De Darius GAL

Al Doilea Război Mondial a reprezentat un moment de cotitură pentru istoria omenirii și destinele oamenilor. Încă de la sfârșitul războiului oamenii au încercat să afle și să explice ce s-a întâmplat în cei șase ani de război. Astfel a început o muncă titanică de a scrie istoria acestui eveniment cu ajutorul metodelor de care cercetătorii au dispus în anii de după război. Una dintre cele mai de succes metode de cercetare calitativă a fost și rămâne interviul.

Bogdan Șerban-Iancu a fost jurnalist de televiziune în anul 1994, specializat în anchete sociale și documentare istorice. Este licențiat în jurnalism și are studii de master în comunicare la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, unde a fost și profesor asociat. A primit Premiul APTR (Asociația Profesioniștilor de Televiziune din România) pentru documentarul „Automobilul, o pasiune regală” în 2010, iar din 2011 realizează emisiunea Ora Regelui la TVR. În 2014 a publicat volumul *Ora Regelui* la Editura Curtea Veche, și a mai publicat și volumele *Ultimele convorbiri cu Regele Mihai I* și *Romanticii. Piloții majestății sale*, apărute la Editura Corint în 2019, respectiv 2023, cel din urmă fiind și volumul despre care vom detalia în continuare. Volumul de memorialistică *Romanticii. Piloții majestății sale* reprezintă o serie de

interviuri cu trei dintre ultimii piloți militari rămași în viață (Dan Stoian, Ioan di Cesare, Ion Dobran). Intervipurile au fost luate între anii 2011-2021, iar cartea începe cu studiul introductiv despre istoria aviației în România, scris de Sorin Turturică. Începuturile aviației militare țin de colaborarea dintre Aurel Vlaicu și Ionel Brătianu, care a avut ca rezultat construirea unui avion experimental. Nimeni nu știa dacă avionul construit la Arsenalul armatei pe Dealul Spirii va avea valoare militară. În 17 iunie 1910 avionul decolează de pe câmpul de instrucție al armatei de la Cotreceni, fiind o zi memorabilă pentru istoria României. Acest avion a fost omologat pentru misiuni de legătură și informații, astfel apărând și primele două specializări ale aviației militare din România: obținerea de informații din teritoriul inamic și transportul persoanelor sau al documentelor.

Această perioadă de pionerat din istoria aviației din România nu este legată numai de numele lui Aurel Vlaicu. Autorul ne prezintă și alte nume și evenimente importante cum ar fi Mihail Cerkez, care a creat la Chitila primul complex aeronautic din Europa de Est, momentul apariției Ligii Naționale Aeriene sau a școlilor de aviație. După scurta perioadă de pionerat, aviația militară este și ea atrasă în Primul Război Mondial. Aici din nou ne sunt prezentate, pe scurt, momente importante, cum ar fi apariția avionului de vânătoare pe câmpul de luptă. În aceste rânduri autorul studiului arată și o situație atipică acelor vremuri. Cele câteva sute de aviatori brevetati la vremea aceea în Europa se considerau camarazi, cunoscându-se dinainte, de la școlile de pilotaj de pe continentul european.

Perioada de după Marele Război a arătat importanța aviației militare, acum având loc importante schimbări de organizare și restructurare. Dintre numeroasele personalități ale perioadei, cel puțin două nume merită amintite: Gheorghe Bănciulescu și Smaranda Brăescu.

Începuturile celui de-al Doilea Război Mondial găesc aviația română slab pregătită atât din punct de vedere material, dar și doctrinar. Autorul Sorin Turturică face o trecere în revistă a dotărilor materiale ale aviației militare și ne prezintă diferite modele de avioane, numărul de escadrile, strategiile de luptă. Autorul amintește și de luptele de pe Frontul de Est unde este prezentată colaborarea dintre România și Germania, dar și de luptele împotriva aviației americane și sfârșitul războiului. Studiul se termină cu prezentarea anilor postbelici și situația sumbră a aviatorilor militari care au fost persecutați politic de noul guvern comunist. Deși studiul nu prezintă o istorie exhaustivă a istoriei aviației, acesta trece în revistă momente și personalități importante pentru această perioadă.

În volumul de memorialistică, autorul Bogdan Șerban-Ianc produce o serie de interviuri între anii 2011-2021 cu ultimii aviatori militari rămași în viață. Este vorba despre cei trei amintiți anterior: Dan Stoian, Ioan di Cesare și Ioan Dobran. Cartea începe cu un interviu luat generalului Dan Stoian în cartierul Militari din București în anul 2011. Structura interviului cu Dan Stoian urmează formula clasică a unui interviu cu temă memorialistică. Întrebările adresate de autor, în acest interviu, sunt legate de începuturile generalului ca aviator militar, de familia sa, de începuturile celui De-al Doilea Război Mondial, de specificul meseriei sale, dar și întrebări legate de viața de dinainte de război, de prietenii legate cu ceilalți aviatori români, de sfârșitul războiului și noua viață în regimul comunist. Deși subiectul este unul serios, tema fiind războiul, autorul adresează și întrebări mai „ușoare” într-o notă de umor, care ne fac să vedem viața de atunci într-o lumină mai veselă. Un alt aspect important al acestui interviu îl reprezintă și întrebările legate de ceilalți aviatori,

care aduc într-o lumină nouă evenimentele de atunci, arătând și importanța pe care au avut-o acești piloți în evoluția istoriei României.

Al doilea interviu îl are în prim plan pe Ion Di Cesare, AS al aviației românești în al Doilea Război Mondial. Interviul este luat în casa generalului din cartierul Pantelimon, în anul 2011. Interviul începe cu o serie de întrebări legate de strategiile și de avioanele militare folosite în perioada aceea pe Frontul de Est. Ca și în interviul precedent, autorul încearcă să ofere o imagine de ansamblu asupra vieții piloților militari, atât despre viața din timpul războiului, cât și despre viața dintre lupte, despre viața personală și preferințe personale, despre iubirile lor, despre ceilalți prieteni aviatori și viețile lor. Sunt o serie de întrebări și răspunsuri care ne transpun în aceea perioadă și ne oferă o scurtă viziune de ansamblu asupra acelor vremuri.

Al treilea interviu, de altfel, cel mai lung, îl are ca protagonist pe Ion Dobran, un romantic incurabil. Interviul propune întrebări legate de începuturile lui Ion Dobran în aviație, iar mai apoi continuă cu întrebări legate de experiența lui ca pilot militar din perioada războiului. Aici, Ion Dobran menționează diferite întâmplări de pe Frontul de Est și luptele duse împotriva rușilor, dar și situații apărute cu ocazia apărării rafinăriilor de petrol de la Ploiești, care au fost atacate de către americani. Tot el mai menționează că luptele cu americanii au fost mult mai grele decât cele cu rușii. Față de celelalte două interviuri, autorul reușește să surprindă foarte multe momente din viața de zi cu zi a piloților militari.

Acest interviu oferă o notă mai veselă asupra evenimentelor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Ion Dobran, deși la o vârstă înaintată, are încă o minte sclipitoare și oferă detalii incredibile din viața sa din timpul războiului, dar și de după război, care pot părea pe alocuri ireale. În această serie, el amintește multe întâmplări: unele serioase, altele tragice, ori comice. Pe tot parcursul acestui interviu, cititind printre rânduri, nu poți decât să rămâi surprins de îndârjirea acestor oameni, care, înghesuiți în niște avioane cu cârlige ovale acoperite cu sticle subțiri, urcau la înălțimi halucinante și suportau forțe gravitaționale uriașe, expunându-se la riscuri cu fiecare decolare spre misiune. Cu toate acestea au avut performanțe incredibile care pot fi trecute, fără nicio problemă, în faptele istorice care au marcat istoria aviației globale.

Acești piloți au fost ultimii romantici, ultimii piloți care au zburat fără ajutorul instrumentelor digitale de zbor, au fost ultimii piloți care au dus lupte cu inamicii, față în față, de la distanțe foarte mici. Pentru ei motto-ul lui Ion Dobran „Panta Rhei!” (totul curge) a însemnat un mod de viață, un mod de a fi. De altfel, Ion Dobran face o comparație între războiul analogic, dus de către el și colegii lui, și războiul modern, digital. Pentru acești aviatori militari, sfârșitul războiului a însemnat și sfârșitul erei romantice, din care aceștia au provenit și în care au fost formați. Pentru ei, lupta față în față cu inamicul a fost mai mult decât o simplă luptă pentru țară, a însemnat un modus vivendi (un mod de viață, un mod de a trăi).

Lucian Blaga, „ne-așezat”

de Daniel LUCA

Ana Selejan aduce în fața cititorului o altă imagine a lui Lucian Blaga, mai puțin cunoscută, și anume cea de ... „ne-așezat”: multe locuințe, cinci locuri unde a studiat, cinci locuri de tipărire a cărților, cariera de oaspete, multe călătorii în străinătate și în țară.

Ana Selejan este profesor universitar, critic, istoric literar, iar dintre lucrările sale amintim: *Trădarea intelectualilor* (1992), *Reeducare și prigoană* (1993), *Literatura română în totalitarism* (șase volume, 1994-2000), *Adevăr și mistificare în jurnale și memorii apărute după 1989* (2011), *Glasul patriei, un cimitir al elefanților în comunism* (2012) ș.a.

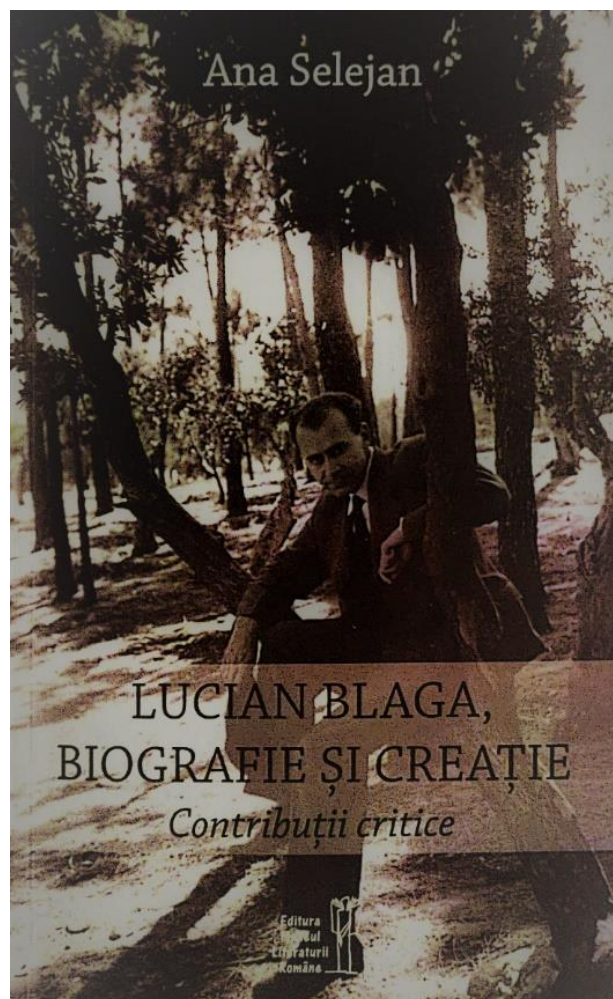
În studiul monografic *Lucian Blaga, biografie și creație* (Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2020), Ana Selejan aduce în fața cititorului o altă imagine a lui Lucian Blaga, mai puțin cunoscută, și anume cea de ... „ne-așezat”: multe locuințe, cinci locuri unde a studiat, cinci locuri de tipărire a cărților, cariera de oaspete, multe călătorii în străinătate și în țară, „deambulările de faun, de prin 1941, de la o muză la alta ...” (p. 11).

O imagine a unui om obișnuit, așa cum este el, neidealizat, cu bune și rele. Totuși, Lucian Blaga se ridică prin creație deasupra omului simplu, izbutind să afle inspirație în fiecare fărâma de viață, chiar și atunci când dificultățile crude păreau să-l împiedice (de pildă, calvarul trimiterii mobilierului, în decembrie 1936, de la Viena la Sibiu ori al mutării de la Cluj la Sibiu după „raptul Transilvaniei”; excluderea din viața literară de după cel de-al Doilea Război Mondial etc.). Cât despre muze, rolul lor nu poate fi nicidecum neglijat [Lucian Blaga: „... muzele sunt o necesitate pentru poeți (...). Orice dragoste care duce la creație își dobândește legitimitatea. Soția mea spune că important este doar ca poezia să iasă bine” – p. 47)].

Mergând pe aceeași linie, se poate afirma pe drept cuvânt și despre opera lui Lucian Blaga că este „ne-așezată” întrucât nu curge lin, într-o singură direcție. Bunăoară, interesul său se îndreaptă atât către zona literaturii (poezie, dramaturgie, proză), cât și către cea a filosofiei.

În lucrarea de față, Ana Selejan relevă unele aspecte mai puțin cunoscute și dintr-o perspectivă proprie ale operei lui Lucian Blaga, reușind să acopere anumite goluri în receptarea acesteia.

Privitor la poezie, ineditele sunt cele luate în vizor, douăzeci și opt de texte fiind scoase de autor din volumul de debut (*Poemele luminii*, 1919) și din cel următor (*Pașii profetului*, 1921), absența lor datorându-se unor considerente cantitative, de unitate și de relevanță. George Gană a mai identificat 30 de poeme inedite scrise de Lucian Blaga între 1922 și 1957, dar neincluse în volumele antume și nici în ediția definitivă (*Poezii*) din 1942 ori în ciclurile gândite de autor (*Vârsta de fier*, *Corăbii de cenușă*, *Cântecul focului*, *Ce aude unicornul*) în ultimii săi doi ani de viață. Ana Selejan surprinde asemănări și deosebiri între poemele publicate și cele inedite [de exemplu, „**Cântare pentru trecut** pare să fie o variantă mai explicită, mai plină de story și narativitate, a poemului care deschide volumul (*În marea trecere*,

n.n.), **Către cititori** (...). Ambele poezii au ca temă întoarcerea la origini, acasă, unde a început «marea trecere» (...). Finalul poemului inedit nu este atât de radical; e calm și evocativ (...)», p. 99-100]. Celor patru cicluri preconizate de autor și publicate după moartea acestuia, li s-a adăugat un altul, conținând 30 de texte descoperite de Dorli Blaga (*Mirabila sămânță*, temele predilecte ale postumelor fiind artele poetice, poezia religioasă, metafizică, poezia erotică, cea descriptivă și cosmică, tema tradiției și a strămoșilor, poezia elementelor, lirica ocazională, poezia evocativă). Legat de dramaturgie, sunt avute în vedere două piese mai puțin apropiate de critici: *Daria* (tipărită în 1925 la Cluj, dramă socială, familială, psihodramă) și *Anton Pann* (publicată în 1970).

În *Daria*, sunt identificate șase planuri ale acțiunii: „iubirea fericită, dar interzisă, a cuplului de îndrăgostiți Daria-Loga; drama familială Daria-Filip, izvorâtă din lipsa de iubire, din constrângeri, idei fixe, atitudinea rigidă de stăpân și «educator» a soțului; drama adolescentului Puiu, crescut în acel mediu toxic; drama Dariei; satira socială, didactică și planul mitic, ascuns, de adâncime, care explică o parte a consecințelor tragice” (p. 174).

Anton Pann conține elemente biografice („crez poetic bazat pe libertatea eului”, p. 194), nefiind însă nicidecum urmărită respectarea adevărului istoric, ci evidențierea condiției creatorului (o comparație inedită între Anton Pann și haiducul Groza: „Paloșul unuia «taie capete de negustori și bogătași», iar Pana celuilalt atinge inimile: «eu tai numai capete de trandafiri», zice Poetul”, p. 191).

Proza este prezentă prin *Hronicul și cântecul vârstelor* (scris între 10 noiembrie 1945 și primăvara lui 1946, cuprinzând anii 1895-1920, „o cântare a celor trei vârste ale autorului: copilăria, adolescența, prima tinerețe”, p. 205) și *Luntrea lui Caron* (roman scris între 1951-1953, 1956-1957 și asumat ca fiind de sertar, de asemenea o scriere autobiografică).

Dacă prima proză respectă cronologia și adevărul, cea de a doua nu are o rigoare temporară, fiind evident „camuflajul epic” la nivelul numelor personajelor și al denumirilor, ba chiar romancierul se scindează în poet (Axente Creangă) și filosof (Leonte Pătrașcu): „Axente și Leonte sunt, așadar, două fețe ale aceleiași medalii, întruchipând opera, autorul și omul deopotrivă; dar două fețe contrarii, diferite, ale aceleiași conștiințe și existențe, ambele interzise în «noua orânduire»” (p. 228).

Nici opera filosofică nu este lăsată de-o parte, *Diferențialele divine* fiind considerate de Lucian Blaga „cheia de boltă a sistemului său filosofic” (p. 261), aceste diferențiale fiind „fragmente, emisiuni atomice din structura și substanța Marelui Anonim” (p. 267), autorul considerând că între Dumnezeu și Marele Anonim unica asemănare ar fi „centralitatea în Univers”, demiurgul fiind de această dată unul în negativ.

Ana Selejan descoperă informații noi ori redescoperă altele uitate despre Lucian Blaga și le analizează mizând pe umanizarea autorului, urmărind cu atenție firul care leagă opera de viața acestuia, apropiindu-l în acest fel de cititor.

Lucian Blaga

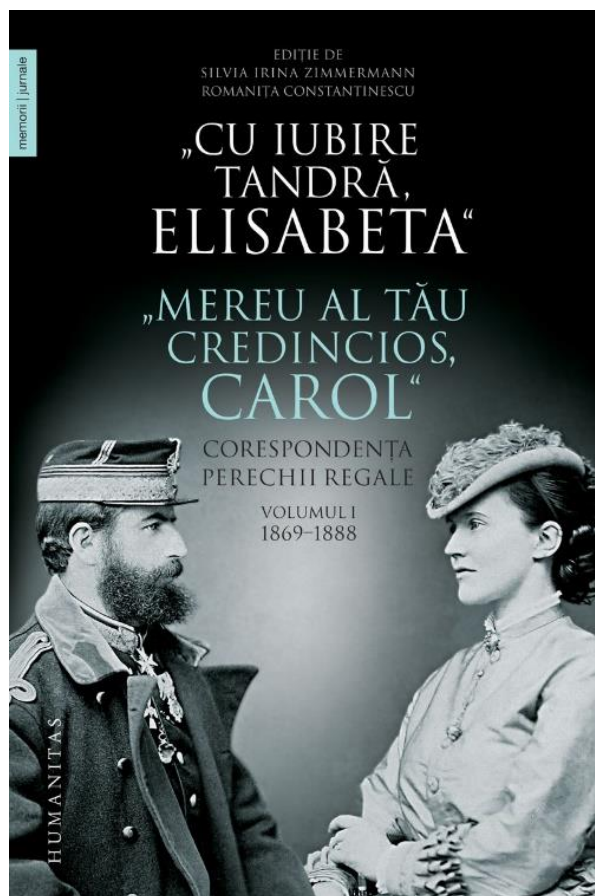
Corespondența Regelui Carol I cu Regina Elisabeta

de Cristian RĂȘINĂ

Cu iubire tandră, Elisabeta/Al tău mereu credincios, Carol reprezintă o lucrare istorică, având în spatele ei o îndelungă și destul de dificilă muncă de documentare și traducere a corespondenței cuplului regal. Publicată în două volume la editura Humanitas în anul 2021 (volumul I: 1869 – 1888 și respectiv, al II-lea volum: 1889 – 1913), cartea aceasta oferă o nouă perspectivă asupra vieții individuale și de cuplu. Cred că aceasta trebuie prețuită pentru că reușim să aflăm cât de ușoară și în același timp, dificilă le-a fost viața de cuplu ținând cont mai ales de poziția lor publică. **După câteva pagini citite, vă veți da seama cât de importantă dar și dificilă a fost munca celor două autoare de a traduce și ulterior, aduna corespondența regală în aceste două volume.** De altfel, cred că scrisul reușește să redea personalitatea ființei umane, modul său de a gândi, de a se comporta și acesta este cazul inclusiv al Reginei și chiar al Regelui. Veți observa că scrisul lor exprimă noblețe, rafinament, educație aleasă.

Cred că cele două volume ne completează cunoștințele sau, poate, chiar ne modifică imaginea pe care cei mai mulți dintre noi am asimilat-o, deja creionată de către profesorii de istorie în lecțiilor predate în anii de învățământ preuniversitar; acea perspectivă istorică predată în școli/licee. Revenind însă la ideea expusă despre cele două volume, în timp ce în primul domnește o atmosferă caldă și iubitoare care generează stări emoționante și sensibile, al doilea este dominat de neînțelegerile dintre Carol și Elisabeta, apărute fie pe fondul idilei dintre Principele Moștenitor Ferdinand cu Elena Văcărescu, fie din cauza despărțirii nu doar îndelungate, ci și mari în sens spațial sau de distanță dintre cei doi și ulterior, de reproșurile care, în mod inevitabil, apar nu doar în cuplurile obișnuite, ci și în cele princiare sau regale. Acesta este un prim motiv pentru care vă îndemn să citiți *Cu iubire tandră, Elisabeta/Al tău mereu credincios, Carol* – pentru a vedea că nici prin calitatea de membru al familiei regale nu ești deloc exonerat de greutățile vieții.

Un alt motiv pentru care vă recomand cu căldură aceste volume este că îi puteți citi poeziile Reginei. Sigur, nu este unica sursă, însă faptul că Silvia Zimmermann traduce direct manuscrisele este un lucru important, fiind

vorba despre autenticitate și obiectivitate. Am scris de ce mă gândesc la autenticitate. Cât despre obiectivitate, ținând cont de faptul că fiecare operă lirică ne trezește o anumită stare de spirit, anumite emoții, sentimente, de remarcat este faptul că autoarea nu adaugă o parte de impresii personale vis-a-vis de operele lirice scrise de Carmen Sylva și din acest motiv, scriu despre obiectivitatea Silviei Zimmermann. Nu ar fi împiedicat-o nimic să scrie despre cum receptează ea fiecare poezie și totuși, nu o face. Cu alte cuvinte, nu transformă o lucrare istorică, documentată într-una de impresii.

Nu în ultimul rând, un lucru pe care aș vrea să îl punctez este că limba în care cei doi își scriu este germană. Mai mult, faptul că Elisabeta este în același timp poetă și Regină – publicând din 1880 sub numele de Carmen Sylva – înseamnă un mare serviciu făcut României. Carol I rămâne nu doar cel mai longeviv conducător din istoria politică a României – 48 de ani de domnie (1866 – 1914) – ci și unul dintre cei mai importanți oameni de stat ai secolului XIX și XX din istoria modernă a României. Prima Constituție a României, câștigarea independenței României, respectiv proclamarea Regatului în 1881 (urmând ca doi ani mai târziu, cei doi să devină Rege și Regină ai României) sunt doar unele dintre cele mai cunoscute realizări care întotdeauna vor fi reperul celui care a fost de acord să conducă statul român, începând cu anul 1866.

In concluzie, această lucrare este foarte bine documentată. Este o călătorie în timp, de care noi ne putem bucura și pe care trebuie să o luăm

în considerare, alături de alte opinii când abordăm perioada istorică pe care aceste două volume o acoperă. Fiecare opinie, fiecare perspectivă trebuie luată în calcul dar asta nu doar în istorie, ci în oricare alt subiect. Pentru a vă impulsiona și mai mult să le citiți, vă invit să începeți cu poezia *Întâlnirea* scrisă de Carmen Sylva.